

НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
“УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ
НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ”

МОЗГОВИЙ ЯРОСЛАВ ІВАНОВИЧ

УДК [336.71:005.35](043.3)

**ФІНАНСОВІ ВІДНОСИНИ БАНКУ ЗІ СТЕЙКХОЛДЕРАМИ
НА ЗАСАДАХ КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ
ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ**

Спеціальність 08.00.08 – Гроші, фінанси і кредит

Автореферат дисертації
на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Суми – 2014

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Державному вищому навчальному закладі “Українська академія банківської справи Національного банку України”.

Науковий керівник – доктор економічних наук, професор *Костюк Олександр Миколайович*, Державний вищий навчальний заклад “Українська академія банківської справи Національного банку України”, професор кафедри міжнародної економіки.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор *Івасів Ігор Богданович*, Державний вищий навчальний заклад “Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана” (м. Київ), професор кафедри банківської справи;

кандидат економічних наук, доцент *Чмутова Ірина Миколаївна*, Харківський національний економічний університет (м. Харків), доцент кафедри банківської справи.

Захист дисертації відбудеться 28 лютого 2014 р. о 15:00 на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 55.081.01 у Державному вищому навчальному закладі “Українська академія банківської справи Національного банку України” за адресою: 40000, м. Суми, вул. Петропавлівська, 57, зала засідань вченої ради.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Державного вищого навчального закладу “Українська академія банківської справи Національного банку України” за адресою: 40000, м. Суми, вул. Покровська, 9/1.

Автореферат розісланий “_____” січня 2014 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Т. Г. Савченко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Конкуренція в банківському секторі висуває жорсткі вимоги до банків щодо організації фінансових відносин зі стейкхолдерами. Відсутність ефективних підходів з боку банків до організації зазначених відносин може негативно відобразитись на фінансових результатах їх діяльності. Серед підходів, які можуть бути використані банками для вирішення цієї проблеми, особливої актуальності набуває концепція корпоративної соціальної відповідальності (КСВ). Проте банки України поки що не мають чіткого уявлення щодо ролі та місця КСВ у системі фінансових відносин зі стейкхолдерами, що негативно позначається на фінансових відносинах з останніми. Разом з цим КСВ може виступати комплексним інструментом оптимізації грошових потоків, структури та строків залучення пасивів і розміщення активів банку тощо. Саме це і є передумовою для проведення досліджень у даній сфері, зокрема, шляхом визначення особливостей, проблем та перспектив організації фінансових відносин банків зі стейкхолдерами на засадах КСВ.

Теоретико-методологічні засади та практичні аспекти організації фінансових відносин банків зі стейкхолдерами відображені у роботах таких вітчизняних науковців, як Д. Баюра, Н. Ботвіна, Т. Васильєва, О. Гирик, Л. Гуляєва, О. Денис, І. Івасів, О. Костюк, А. Кузнецова, Ф. Хміль, І. Чмутова та ін. Деякі аспекти досліджуваної наукової теми висвітлені в роботах російських та інших зарубіжних вчених, таких як Р. Абрамов, І. Барабашин, Ю. Благоевич, Г. Боуен (Н. Bowen), А. Булатов, М. Фрідман (М. Friedman), Р. Фрімен (R. Freeman), Дж. Гріффін (J. Griffin), А. Керолл (A. Carroll), Т. Коерс (T. Kohers), Ф. Котлер (F. Kotler), С. Перегудов, Г. Сімпсон (G. Simpson), А. Серяков, М. Соана (M. Soana) тощо.

У той же час узагальнення напрацювань з даної проблематики, результати аналізу щодо організації фінансових відносин банків зі стейкхолдерами на засадах КСВ дозволяють зробити висновок про наявність певних проблем у цьому напрямку. Поверхневе розуміння та вибіркоче впровадження КСВ банками, відсутність єдиного підходу до зазначеного поняття у державних органів, експертних організацій призводить до неефективного функціонування даної концепції як з точки зору досягнення цілей банку, що її впроваджує, так і з точки зору його основних стейкхолдерів. Це негативно відображається на фінансових результатах та довгострокових умовах діяльності банків і перешкоджає сталому розвитку банківської системи в цілому. Необхідність визначення ролі КСВ в організації фінансових відносин банків з їх стейкхолдерами в умовах глобалізації фінансового ринку, зростання ризиків та рівня конкуренції між банками та їх провідну роль у розподілі фінансових ресурсів в Україні сформулювали актуальність та практичну значимість дисертаційної роботи, обумовили вибір теми та постали базою для встановлення мети і завдань дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Положення дисертаційної роботи узгоджуються з пріоритетними напрямками наукових досліджень ДВНЗ "Українська академія банківської справи Національного банку

України”. Пропозиції та висновки дисертанта враховано під час розробки НДР “Сучасні технології фінансово-банківської діяльності в Україні” (номер держ. реєстрації 0103U006965), “Розвиток механізму функціонування банківської системи України під впливом іноземного капіталу” (номер держ. реєстрації 0107U0123112), “Реформування фінансової системи України в умовах євроінтеграційних процесів” (номер державної реєстрації 0109U006782). Зокрема, у даних НДР враховано висновки автора стосовно підходів до оцінки взаємозв’язку фінансових відносин банків зі стейкхолдерами та КСВ, ролі принципів КСВ у досягненні довгострокових цілей діяльності банку, стратегії розвитку фінансового сектора України на засадах КСВ.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є розвиток теоретичних положень та удосконалення методичного забезпечення і практичних рекомендацій щодо організації фінансових відносин банків зі стейкхолдерами на засадах корпоративної соціальної відповідальності.

Відповідно до мети дисертаційного дослідження були сформовані наступні завдання:

- визначити сутність фінансових відносин банків зі стейкхолдерами та місце КСВ в цій системі;
- провести дослідження процесу управління діяльністю банків на засадах КСВ;
- виокремити специфіку фінансових відносин банків зі стейкхолдерами залежно від різних моделей КСВ;
- проаналізувати діяльність банків в Україні на засадах корпоративної соціальної відповідальності;
- дослідити сутність та напрями державного регулювання КСВ у системі фінансових відносин банків зі стейкхолдерами;
- систематизувати наукові підходи до оцінки результатів застосування КСВ у фінансових відносинах банків зі стейкхолдерами;
- розробити науково-методичний підхід до оцінки рівня організації фінансових відносин банку зі стейкхолдерами на засадах КСВ;
- розвинути принципи організації фінансових відносин банків України зі стейкхолдерами на засадах КСВ;
- вдосконалити стратегію розвитку фінансового сектора України на засадах КСВ.

Об’єктом дослідження є фінансові відносини банків зі стейкхолдерами.

Предметом дослідження є науково-методичні засади організації фінансових відносин банків зі стейкхолдерами на засадах корпоративної соціальної відповідальності.

Методи дослідження. Теоретико-методологічною основою для проведеного дисертаційного дослідження виступають положення економічної теорії, теорії фінансів, банківської справи, корпоративної соціальної відповідальності, корпоративного управління, а також наукові напрацювання закордонних та вітчизняних вчених із зазначених напрямів дослідження.

Для реалізації визначеної мети та поставлених завдань автором були використані наступні методи наукового дослідження: аналіз, синтез, порівняння (при розгляді наукових підходів до визначення сутності, цілей та завдань фінансових відносин банків зі стейкхолдерами та місця КСВ в цій системі); узагальнення (при систематизації характерних рис фінансових відносин банків зі стейкхолдерами залежно від різних моделей КСВ); історико-логічний метод (при дослідженні еволюції теоретичних підходів до концепції КСВ в банках при організації фінансових відносин з їх стейкхолдерами та їх специфіки); економіко-математичне моделювання (при врахуванні взаємозв'язку фінансових відносин банків зі стейкхолдерами та КСВ).

Інформаційно-фактологічну базу виконаного дисертаційного дослідження формують: закони України, постанови Національного банку України; аналітичні довідки та документи, видані Базельським комітетом з банківського нагляду, Міжнародною фінансовою корпорацією, Міжнародною організацією стандартизації, Європейською комісією, Організацією економічного співробітництва і розвитку та іншими міжнародними структурами; статистичні дані Національного банку України, Державної служби статистики України; звіти українських і закордонних комерційних банків та інша аналітична інформація; наукові публікації та монографічні дослідження вітчизняних та зарубіжних фахівців у галузі фінансів, банківської справи та КСВ.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у поглибленні теоретичних положень та розробленні методичного забезпечення організації фінансових відносин банків зі стейкхолдерами на засадах корпоративної соціальної відповідальності.

Серед вагомих наукових здобутків за результатами дисертаційного дослідження виділимо наступні:

вперше:

запропоновано науково-методичний підхід до оцінки рівня організації фінансових відносин банку зі стейкхолдерами на засадах КСВ, що передбачає розрахунок агрегованого показника фінансових відносин банку зі стейкхолдерами і якісного індексу КСВ банку, та подальшу оцінку детермінації зазначених показників через застосування методу аналітичного групування, що дає змогу приймати рішення відносно зміни стратегії банку для збереження і зростання його фінансового потенціалу, отримання ним довгострокових конкурентних переваг, зменшення ризиків банківської діяльності та забезпечення стабільного функціонування банківської системи;

удосконалено:

науково-методичні підходи до організації руху грошових коштів між банком та ключовими групами його стейкхолдерів, які розподіляються на зовнішніх (клієнти, інші банки, НБУ, державні органи та фонди) та внутрішніх (менеджмент, персонал, акціонери); при цьому вказано на відсутність обов'язкової зворотності руху грошових коштів від тих самих стейкхолдерів, що ускладнює організацію фінансових відносин з ними;

стратегію розвитку фінансового сектора України шляхом адаптації міжнародних стандартів, законодавчо-нормативних актів та досвіду з КСВ на трьох рівнях: державних органів управління, включно з Національним банком України, експертних організацій та банків другого рівня; це дозволяє сформувати відповідне нормативно-організаційне середовище в банківській системі України і сприятиме підвищенню зв'язку між впровадженням КСВ у банках та забезпеченням належного рівня ліквідності, платоспроможності, фінансових результатів банківської діяльності;

набули подальшого розвитку:

теоретико-методичні засади організації фінансових відносин банку зі стейкхолдерами шляхом розподілу принципів КСВ за чотирма рівнями відповідальності банку (економічний, правовий, етичний та дискреційний), що дозволило визначити пріоритетність впровадження інструментарію КСВ при взаємодії зі стейкхолдерами з метою максимізації позитивного фінансового результату та підвищення ефективності використання фондів грошових коштів банку;

науково-методичні підходи до формування змісту поняття “корпоративна соціальна відповідальність банку” як особливого підходу до ведення бізнесу, що передбачає врахування інтересів ключових стейкхолдерів при організації фінансових відносин з ними, з метою забезпечення довгострокових умов ведення банківської діяльності та досягнення стратегічних цілей розвитку банку; даний підхід, на відміну від існуючих, розглядає досліджуване поняття не тільки з точки зору забезпечення інтересів стейкхолдерів, а й з позиції банку та його фінансових інтересів щодо впровадження КСВ у свою діяльність;

класифікація моделей КСВ в банках, що, на відміну від існуючих, враховує такі класифікаційні ознаки, як: підхід до визначення зазначеної концепції, підхід до фінансування витрат, пов'язаних з її впровадженням, розглядає рівень прозорості діяльності, мету впровадження, рівень державної участі, підхід банку до здійснення соціальних інвестицій та рівень активності експертних організацій; правильний вибір моделі КСВ дає змогу більш ефективно використовувати активи банку, стимулювати залучення пасивів, сприяти росту рентабельності його діяльності;

система фінансових відносин банку зі стейкхолдерами через формування рівнів КСВ банку, яка передбачає наявність відповідних політик банку: економічної, правової, етичної, дискреційної з визначенням передумов, проявів та результатів, на які орієнтується банк при дотриманні вказаних політик, що дозволяє банкам використовувати КСВ як один з інструментів досягнення стратегічних цілей діяльності, забезпечення необхідного рівня платоспроможності, ліквідності, прибутковості діяльності.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що запропоновані в роботі теоретичні положення та науково-методичні рекомендації можуть бути використані банками, державними органами з регулювання та нагляду за фінансовими посередниками у процесі організації та управління діяльністю банків, а також вищими навчальними закладами у навчальному процесі. Науково-методичний підхід до оцінки взаємозв'язку рівня організації фінансових від-

носин банку зі стейкхолдерами та КСВ використано в діяльності СФ ПАТ КБ “Приватбанк” (довідка про впровадження від 12.09.2013 № 86). Науково-методичні положення дисертаційної роботи щодо організації фінансових відносин зі стейкхолдерами на основі принципів КСВ використані в ПАТ КБ “ОТП Банк” в м. Суми (довідка про впровадження від 10.09.2013 № 434). Модель впровадження КСВ в банківську діяльність використана в діяльності СОД АБ “Укргазбанк” (довідка про впровадження від 14.09.2013 № 2776). Підхід до визначення корпоративної соціальної відповідальності використаний у роботі ЦСВ ПАТ “ВТБ Банк” (довідка про впровадження від 10.09.2013 № 562). Рекомендації щодо розвитку банківської системи України на засадах КСВ враховані Управлінням Національного банку України в Сумській області (довідка про впровадження від 11.09.2013 № 07-019/3358).

Одержані дисертантом наукові результати використовуються в навчальному процесі у ДВНЗ “Українська академія банківської справи Національного банку України” при викладанні дисциплін: “Корпоративна соціальна відповідальність”, “Управління фінансами акціонерних товариств” та “Фінансовий менеджмент у банку” (акт про впровадження від 09.09.2013).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження є самостійно виконаною науковою роботою. Наукові положення, висновки, рекомендації і розробки, які виносяться на захист, одержані автором самостійно і відображені в опублікованих працях. Результати, опубліковані дисертантом у співавторстві, використані у дисертаційній роботі лише в межах його особистого внеску.

Апробація результатів дослідження. Основні наукові положення дисертаційної роботи доповідалися, обговорювалися та отримали схвальну оцінку на наступних науково-практичних конференціях: Міжнародна конференція “Політика корпоративної соціальної відповідальності в контексті сталого соціально-економічного розвитку” (2013 р., м. Донецьк); Всеукраїнська науково-практична конференція “Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України” (2011–2013 рр., м. Суми); Міжнародна науково-практична конференція “Governance & Control in Finance & Banking: A New Paradigm for Risk & Performance” (2013 р. м. Париж, Франція); Міжнародна науково-практична конференція “Corporate Governance and Regulation: Outlining New Horizons for Theory and Practice” (2012 р., м. Піза, Італія); Міжнародна науково-практична конференція “Improving financial institutions: The proper balance between regulation and governance” (2012 р. м. Гельсінкі, Фінляндія); XII Міжнародна науково-практична конференція аспірантів та студентів “Теоретичні та прикладні аспекти аналізу фінансових систем” (2012 р., м. Львів); VII Міжнародна науково-практична конференція “Банківська система України в умовах глобалізації фінансових ринків” (2012 р., м. Черкаси); Міжнародна науково-практична конференція “Міжнародна банківська конкуренція: теорія і практика” (2011–2013 рр., м. Суми); II Міжнародна науково-практична конференція “Актуальні проблеми правового регулювання фінансово-кредитних відносин” (2011 р., м. Суми).

Публікації. Основні наукові положення та висновки даного дисертаційного дослідження опубліковано у 23 наукових працях загальним обсягом

14,51 друк. арк., з яких особисто автору належить 7,01 друк. арк., у тому числі: 3 розділи у колективних монографіях, 7 статей у наукових фахових виданнях, 7 публікацій у збірниках матеріалів конференцій, 6 публікацій у виданнях, що включені до міжнародних наукометричних баз, в тому числі іноземною мовою.

Структура і зміст роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Повний обсяг дисертації складає 240 сторінок, у тому числі на 87 сторінках розміщено 30 таблиць, 35 рисунків, 7 додатків та список літератури зі 197 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертаційної роботи, визначено мету, основні завдання, об'єкт, предмет, методи дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення отриманих результатів, визначено зв'язок із науковими програмами, засвідчено апробацію результатів дослідження.

У першому розділі **“Теоретичні основи організації фінансових відносин банків зі стейкхолдерами”** досліджено сутність фінансових відносин банку; проведено дослідження процесу управління діяльністю банків на засадах КСВ; виокремлено специфіку фінансових відносин банків зі стейкхолдерами залежно від різних моделей КСВ.

Виходячи із розгляду існуючих підходів до розуміння сутності фінансових відносин банку, вирішено розглядати їх як сукупність економічних відносин, що пов'язані з акумуляцією власного, залученого і позичкового капіталів, їх використанням, примноженням і своєчасним поверненням.

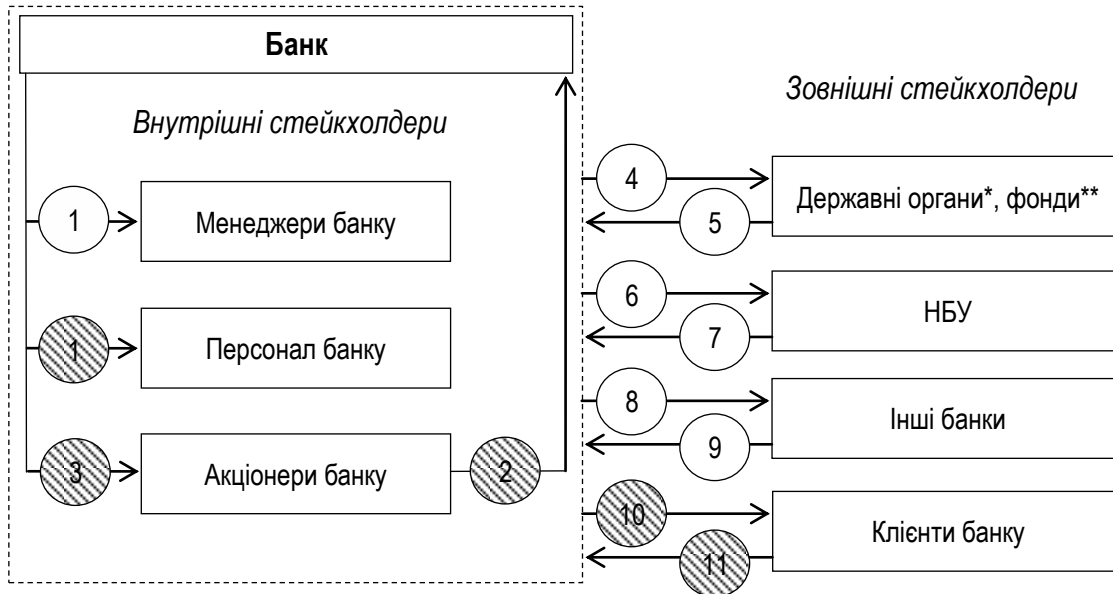
Запропоновано поділяти фінансові відносини банку на внутрішні та зовнішні залежно від його стейкхолдерів. Спираючись на аналіз теорії стейкхолдерів, у роботі визначено ключові групи стейкхолдерів банку, які розподіляються на зовнішніх (клієнти, інші банки, НБУ, державні органи та фонди) та внутрішніх (акціонери, менеджери, персонал). У фінансових відносинах із зовнішніми стейкхолдерами інтереси банку представляють внутрішні стейкхолдери. При взаємодії внутрішніх стейкхолдерів банку між собою один з них представляє інтереси банку.

Організація фінансових відносин банку зі стейкхолдерами здійснюється на основі внутрішнього та зовнішнього забезпечення. Внутрішнє забезпечення формують нормативні документи банку, його внутрішні стейкхолдери. Зовнішнє забезпечення складається із нормативно-правової бази здійснення банківської діяльності, регуляторів фінансового ринку, як зовнішніх, так і внутрішніх стейкхолдерів.

Фінансові відносини банків зі стейкхолдерами відображаються в грошових потоках (рис. 1). Виявлено, що для досягнення мети організації фінансових відносин банків – максимізації фінансових результатів їх діяльності, першочергової оптимізації потребують фінансові відносини між банком та його акціонерами, персоналом і клієнтами.

Для досягнення мети організації фінансових відносин банку зі стейкхолдерами необхідно оптимізувати не тільки обсяги, але і строки та умови руху грошових коштів.

Рисунок 1 – Фінансові відносини банку з ключовими стейкхолдерами:

1 – виплата заробітної плати, бонусів, надання пільгових позик тощо;

2 – інвестиції;

3 – дивіденди;

4 – сплата податків, відрахувань, купівля державних цінних паперів;

5 – виплати за державними цінними паперами;

6 – повернення рефінансування, сплата штрафів, інших стягнень, формування резервів;

7 – надання рефінансування;

8 – надання/повернення кредитів, розміщення вкладів, інвестування;

9 – отримання кредитів, виплат, прийняття вкладів;

10 – надання кредитів, повернення депозитів;

11 – плата за послуги, по кредитах, розміщення вкладів, купівля банківських металів тощо;

* – Міністерство доходів і зборів;

** – Пенсійний фонд України, Фонд соціального страхування з тимчасової втрати працездатності, Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття;

☉ – фінансові відносини, що потребують першочергової оптимізації

Кошти, залучені банками у клієнтів, беруть участь у процесі розподілу фінансових ресурсів в країні. Організація цих відносин має здійснюватись на основі забезпечення необхідного рівня ліквідності та доходності банківської діяльності, що за умов низької довіри до банківської системи є проблематичним. У кризових умовах проблемними для банку також виступають фінансові відносини з персоналом, які, з одного боку, потребують оптимізації з точки зору обсягів витрат, а з іншого – орієнтовані на максимізацію продуктивності його праці. У світлі посилення вимог регулятивних органів до власного капіталу банків перед ними постає задача організації фінансових відносин з акціонерами для своєчасного збільшення розміру власного капіталу.

Обґрунтовано можливість застосування КСВ в організації зазначених фінансових відносин. На основі аналізу наукових підходів до розуміння сутності КСВ автором зазначено, що існуючі підходи до визначення КСВ не враховують фінансові інтереси банків. Запропоновано визначати КСВ в банку як особливий підхід до ведення бізнесу, що передбачає врахування інтересів ключових

стейкхолдерів при організації фінансових відносин з ними, з метою забезпечення довгострокових умов ведення банківської діяльності та досягнення стратегічних цілей розвитку банку.

Доведено комплексність взаємозв'язку між управлінням фінансовими відносинами банку зі стейкхолдерами та КСВ: з одного боку, якість управління виступає одним із критеріїв оцінки КСВ банку, а з іншого – КСВ може виступати інструментом досягнення фінансових цілей управління банком. Управління здійснюється на рівні власників банку, спостережної ради та менеджменту. Виділено 5 етапів управління КСВ банку, з яких складається цикл управління: аналіз наявних практик та їх поліпшення; створення відповідної стратегії та політик банку; планування заходів; впровадження і реалізація; контроль.

Проведено аналіз діяльності банків у світі на засадах КСВ, показано, що найбільшого поширення набула американська модель КСВ через простоту її реалізації і гнучкість: бюджети соціальних програм є еластичними як до зростання, так і до скорочення у короткостроковій перспективі, проте її ефективне функціонування в рамках тієї чи іншої країни потребує наявності розвинутого фондового ринку, високого рівня прозорості діяльності тощо.

На основі аналізу підходів до організації фінансових відносин банків зі стейкхолдерами на засадах КСВ в банках різних країн світу автором розвинуто класифікацію моделей КСВ в банках на основі таких ознак, як підхід до визначення сутності КСВ, мета її впровадження, рівень прозорості діяльності, рівень державної участі, підхід до здійснення соціальних інвестицій та рівень активності експертних організацій. Це дає змогу ефективніше використовувати КСВ на рівні як держави, так і окремого банку для досягнення відповідних цілей фінансового розвитку.

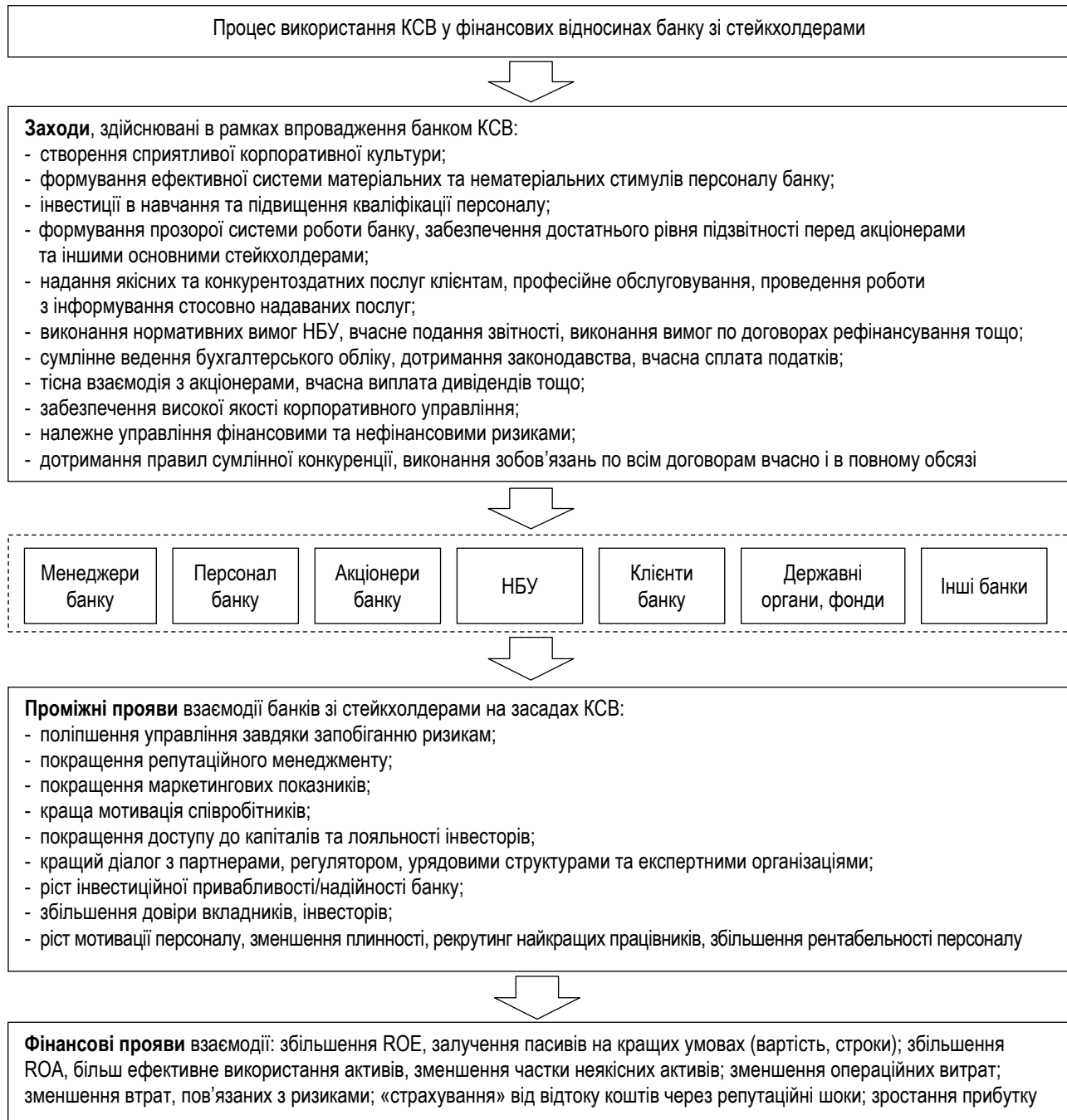
У другому розділі **“Науково-методичні підходи до визначення ролі та місця корпоративної соціальної відповідальності в організації фінансових відносин банків зі стейкхолдерами”** проаналізовано діяльність банків в Україні на засадах КСВ; досліджено сутність та напрями державного регулювання КСВ у системі фінансових відносин банків зі стейкхолдерами; систематизовано наукові підходи до оцінки результатів застосування КСВ у фінансових відносинах банків та їх стейкхолдерів.

Визначено, що значний відтік грошових коштів з банківської системи та погіршення фінансових показників діяльності банків України в кризовий період відбувались на фоні падіння рівня довіри до банків. Поверхнєве сприйняття банками КСВ на рівні благодійності суттєво обмежує можливості банків щодо розвитку ділової репутації та підвищення довіри вкладників та інвесторів. Обґрунтовано необхідність оптимізації рівня прозорості діяльності банків, що дозволить покращити фінансові відносини зі стейкхолдерами та позитивно вплине на фінансовий результат діяльності банків.

Зроблено висновок, що українські банки часто застосовують американську модель КСВ, в той час як в Україні відсутні необхідні передумови для реалізації цієї моделі, такі як розвинутий фондовий ринок, можливості для

об'єктивного оцінювання діяльності банків за ринковою вартістю акцій, висока відкритість інформації тощо. Обґрунтована необхідність застосування банками саме європейської моделі, що передбачає тісну взаємодію з ключовими групами стейкхолдерів, але з урахуванням специфіки ведення банківського бізнесу в Україні.

Формалізовано процес використання КСВ у фінансових відносинах банку зі стейкхолдерами (рис. 2).

Рисунок 2 – Процес використання КСВ у фінансових відносинах банку зі стейкхолдерами

У роботі систематизовано найбільш поширені принципи КСВ, серед яких виділено такі: дотримання міжнародних правових норм, прозорість, підзвітність, етична поведінка, взаємодія зі стейкхолдерами, принципи праці. Вказано на недосконалість існуючих принципів, їх розмите формулювання, відсутність врахування специфіки діяльності банківських установ, їх фінансової взаємодії зі стейкхолдерами.

Досліджено роль НБУ у формуванні рівнів КСВ банків. Так, в економічному аспекті НБУ встановлює ліміти та нормативи за основними видами діяльності для забезпечення стабільної роботи банків; виступає кредитором останньої інстанції, підтримуючи ліквідність банків; забезпечує стабільність національної грошової одиниці, таким чином створює умови для формування прибутків банків та їх акціонерів, податкових надходжень до бюджету тощо. На правовому рівні НБУ проводить ліцензування, видачу дозволів на діяльність банківських установ, затверджує керівництво; видає постанови, які регламентують діяльність банків; встановлює для банків правила ведення банківських операцій, бухгалтерського обліку і звітності, захисту інформації, коштів та майна.

Автором вказано на ключову роль регулятора у можливості стимулювання розвитку КСВ та її використання у фінансових відносинах банків зі стейкхолдерами, що зумовлює необхідність більш інтенсивного їх залучення в процеси регламентування КСВ, зокрема шляхом публікації документів, які визначають позицію та ставлення регулятора до діяльності банків у сфері КСВ; затвердження методичних рекомендацій щодо ведення банківської діяльності в рамках КСВ; регламентації прозорості банківської діяльності; підвищення стандартів діяльності банків; адаптації стандартів звітності стосовно КСВ (GRI, або звітність відповідно до Глобального Договору ООН), корпоративного управління у банківській сфері тощо.

Виявлено ряд підходів до оцінки рівня розвитку фінансових відносин банків зі стейкхолдерами на засадах КСВ. Ключовою ланкою застосування цих підходів є оцінка КСВ банку. Серед найбільш поширених методів такої оцінки виділяють контент-аналіз, анкетування, репутаційні індекси, одновимірні показники та багатовимірні показники. Найбільш комплексними є багатовимірні показники, які враховують різні аспекти КСВ, проте такі показники розраховуються спеціалізованими агентствами, їх методика не є достатньо прозорою, а можливість перевірки отриманих даних відсутня. Проаналізовані підходи не враховують специфіки банківської діяльності.

У третьому розділі **“Удосконалення фінансових відносин банків зі стейкхолдерами на засадах корпоративної соціальної відповідальності”** розроблено науково-методичний підхід до оцінки рівня організації фінансових відносин банку зі стейкхолдерами на засадах КСВ; вдосконалено теоретико-методичні засади організації фінансових відносин банків України зі стейкхолдерами на основі принципів КСВ; удосконалено стратегію розвитку фінансового сектора України на засадах КСВ.

Автором запропоновано розглядати КСВ банку в системі фінансових відносин зі стейкхолдерами в розрізі економічної, правової, етичної та дискре-

ційної політик. На відміну від розгляду КСВ відповідно до груп стейкхолдерів, цей розподіл більш чітко структурує КСВ банку та допомагає визначити пріоритетність її рівнів.

У рамках науково-методичного підходу до оцінки рівня організації фінансових відносин банку зі стейкхолдерами та їх взаємозв'язку з КСВ запропоновано відповідний агрегований показник, який розраховується за допомогою таксономічного методу. Він враховує ключові фінансові показники взаємодії банку зі стейкхолдерами: ROA, ROE, темпи приросту депозитів, якість кредитів.

У зв'язку з необхідністю прийняття відповідних рішень щодо організації фінансових відносин банку зі стейкхолдерами на засадах КСВ розроблено якісний індекс КСВ для i -го банку. Індекс передбачає врахування 25 ознак усіх рівнів КСВ банку та допомагає отримати числове вираження КСВ в банку. Якісний індекс КСВ $I^{CSR}(i)$ для i -го банку показує рівень КСВ банку (одиниця виміру – відсотки) і розраховується наступним чином:

$$I^{CSR}(i) = \left(\frac{1}{m} \sum_{j=1}^m x_{ij} \right) 100\%, \quad (1)$$

де X_{ij} – булева змінна, яка приймає значення 1, якщо j -та ознака присутня в i -му банку, і дорівнює 0, якщо ця ознака відсутня; m – число ознак КСВ, які враховуються при розрахунку індексу.

На основі запропонованого підходу проведено оцінку взаємозв'язку показника рівня організації фінансових відносин банку зі стейкхолдерами та якісного індексу КСВ методом аналітичного групування. Для мінімізації факторів входження банку на ринок вибірка дослідження сформована із 40 найбільших банків за розміром активів, які функціонують на території України протягом останніх 5 років. Сукупні активи зазначених банків станом на 01.01.2012 склали близько 80 % усіх активів банківської системи України, тому вибірку можна вважати достатньо репрезентативною. I^{CSR} розраховувався станом на початок 2012 року, оскільки в цей період процеси в банківській системі України почали стабілізуватись і це дало можливість мінімізувати вплив зовнішніх факторів ведення банківської діяльності. Фінансові показники були відібрані з урахуванням потенційно можливого лагу дії ефекту від КСВ в 1 рік, тобто станом на 01.01.2013 або дані динаміки за 2012 рік.

Одержані результати аналізу дали можливість виокремити дві групи банків. У першій групі банків (група А), яка характеризується позитивними значеннями фінансових показників, відібраних для розрахунку, спостерігається позитивний взаємозв'язок між КСВ та фінансовими відносинами зі стейкхолдерами: з ростом I^{CSR} взаємозв'язок зростає. Шляхом експериментальної зміни складових якісного індексу КСВ визначено, що з ростом даного показника детермінація між КСВ та фінансовими відносинами банку зі стейкхолдерами посилюється. Друга група банків (група Б) характеризується негативним значенням хоча б одного з фінансових показників, відібраних для дослідження. Аналіз

показав, що зв'язок рівня розвитку фінансових відносин банків цієї групи з КСВ є негативним. Таким чином в групі банків А застосування КСВ позитивно відображається на фінансових результатах діяльності. При цьому витрати на КСВ, які здійснюються в банках групи Б, не трансформуються у зворотні потоки грошових коштів. Отримані результати дали можливість зробити висновок про наявність зв'язку між комплексним дотриманням банками принципів КСВ та їх фінансовими відносинами зі стейкхолдерами. Вибірка дослідження охарактеризована в табл. 1.

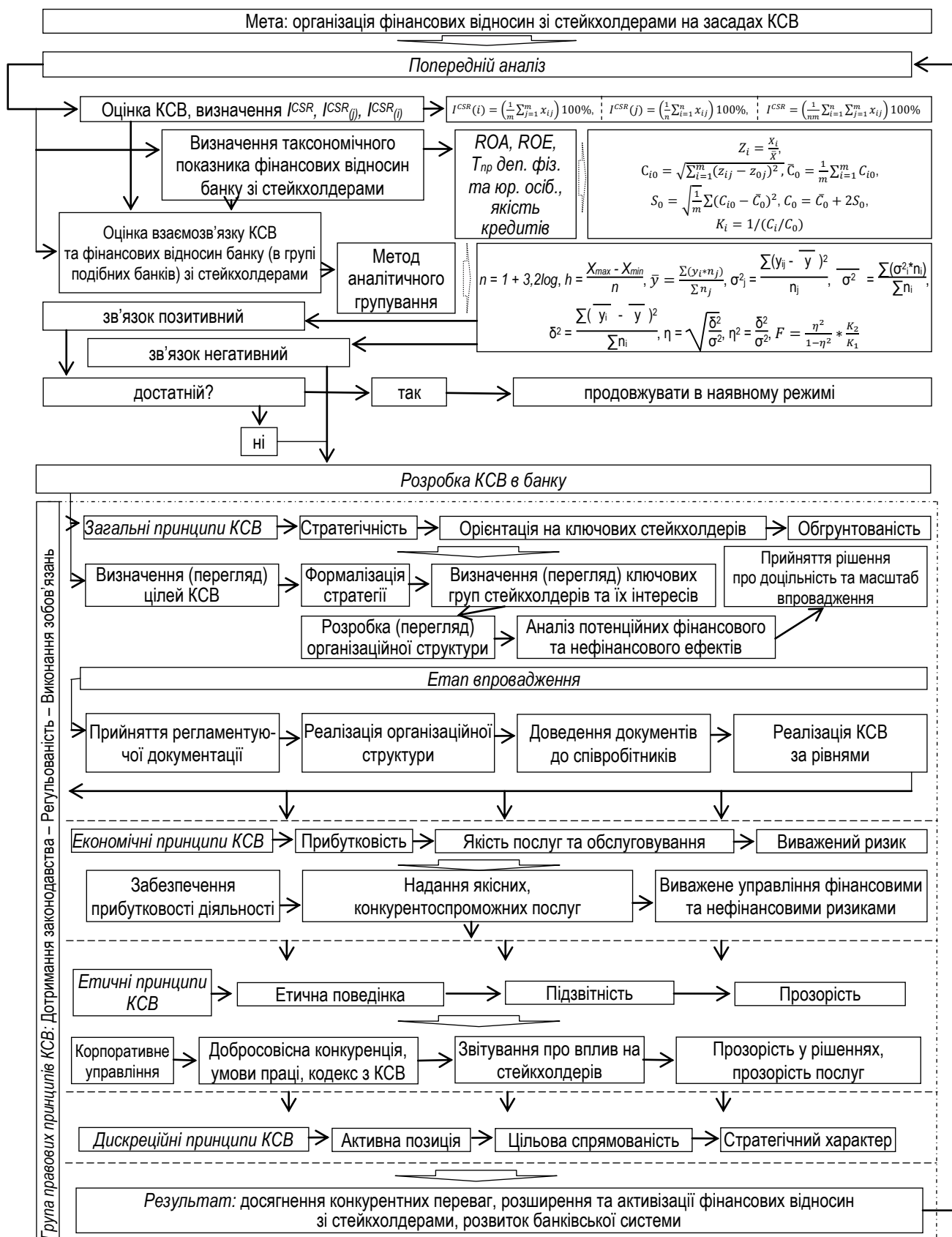
Таблиця 1 – Показники дослідження взаємозв'язку фінансових відносин банків зі стейкхолдерами та КСВ

Вибірка	Кількість банків у вибірці	Групи банків за класифікацією НБУ	Середнє значення <i>ICSR</i>	Середнє значення показника фінансових відносин	Стандартна похибка для <i>ICSR</i>	Стандартна похибка для показника фінансових відносин	Стандартне відхилення для <i>ICSR</i>	Стандартне відхилення для показника фінансових відносин
Усього	40	I, II, III, IV	39,4%	1,78	0,019	0,076	0,119	0,483
Група банків А	17	I, II, III, IV	41,7%	1,76	0,030	0,111	0,122	0,459
Група банків Б	23	I, II, III, IV	37,7%	1,78	0,024	0,106	0,117	0,510

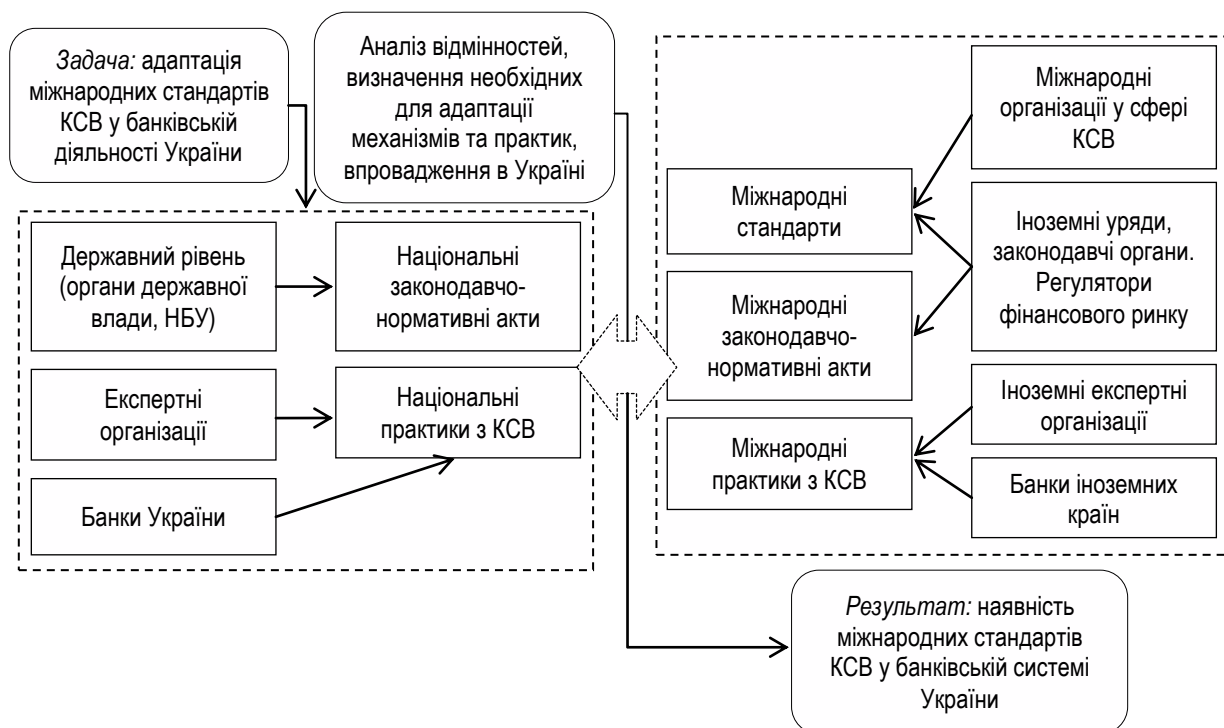
Вдосконалено теоретико-методичні засади організації фінансових відносин банків України зі стейкхолдерами на основі принципів КСВ. Серед них є загальні принципи КСВ: стратегічність, виділення ключових стейкхолдерів, обґрунтованість, а також принципи за рівнями політик: економічної – прибутковості банківської діяльності, якості послуг, виваженого ризику; правової – дотримання законодавства, урегульованість, виконання зобов'язань; етичної – етична поведінка, підзвітність, прозорість; дискреційної – активна позиція, цільова спрямованість, стратегічний характер. Запропоновано модель організації фінансових відносин банку зі стейкхолдерами на засадах КСВ, яка враховує проходження кількох етапів: аналіз, розробка, впровадження та контроль (рис. 3).

Автором сформовано систему, що включає методи та рівні фінансової взаємодії банку зі стейкхолдерами на засадах КСВ. Виділено ступені розробки проблем при взаємодії банку із зацікавленими сторонами: приховані; ті, що виникають; розроблені; консолідовані. Це дало змогу визначити напрямки роботи з проблемами різного рівня розробленості.

Виділено п'ять складових процесу адаптації законодавства України до усталених світових стандартів та практик: розробка глосарію термінів КСВ, переклад документів, проведення порівняльного дослідження законодавства, створення загальнодержавної інформаційної мережі, створення системи навчання працівників НБУ, органів державної влади та банків (рис. 4).

Рисунок 3 – Модель організації фінансових відносин банку зі стейкхолдерами на засадах КСВ

Рисунок 4 – Схема адаптації стандартів і практик КСВ до використання у банківській системі України

У дисертаційній роботі удосконалена стратегія розвитку фінансового сектора України на засадах КСВ, що враховує діяльність на кількох рівнях: на рівні державної влади (включаючи НБУ), банків та експертних організацій. Виконання стратегії сприятиме підвищенню взаємозв'язку між впровадженням КСВ у банках та досягненням цілей банку: забезпеченням належного рівня ліквідності, платоспроможності, фінансових результатів діяльності, оскільки буде наявне відповідне нормативно-організаційне забезпечення цього процесу.

ВИСНОВКИ

У дисертації представлено теоретичне узагальнення та запропоновано нове вирішення науково-прикладної задачі, що полягає у розвитку теоретичних положень та удосконаленні методичного забезпечення і практичних рекомендацій щодо розвитку фінансових відносин банків на засадах корпоративної соціальної відповідальності.

За результатами дисертаційного дослідження зроблено наступні висновки:

1. Запропоновано розглядати фінансові відносини банку як економічні відносини, що пов'язані з акумуляцією власного, залученого і позичкового капіталів, їх використанням, примноженням і своєчасним поверненням. Запропоновано поділяти фінансові відносини банку залежно від його стейкхолдерів на внутрішні та зовнішні. Першочергової оптимізації потребують фінансові відносини між банком та його акціонерами, персоналом і клієнтами.

2. Організація фінансових відносин банку зі стейкхолдерами здійснюється на основі внутрішнього та зовнішнього забезпечення. Внутрішнє забезпе-

чення формують нормативні документи банку, його внутрішні стейкхолдери. Зовнішнє забезпечення складається із законодавчо-нормативної бази здійснення банківської діяльності, регуляторів фінансового ринку, зовнішніх стейкхолдерів. Обґрунтовано можливість застосування КСВ у стимулюванні грошових потоків між банком та його стейкхолдерами для ефективного формування доходів банку.

3. КСВ банку є особливим підходом до ведення бізнесу, що передбачає врахування інтересів ключових стейкхолдерів при організації фінансових відносин з ними, з метою забезпечення довгострокових умов ведення банківської діяльності та досягнення стратегічних цілей розвитку банку. Рух грошових коштів при впровадженні КСВ по відношенню до стейкхолдерів банку не завжди є зворотним та може трансформуватись із короткострокових вкладень у довгострокові повернення.

4. Успішність організації фінансових відносин банку зі стейкхолдерами залежить від правильності вибору моделі КСВ, які класифікуються за наступними ознаками: підхід до визначення сутності КСВ, мета її впровадження, рівень прозорості діяльності, рівень державної участі, підхід до здійснення соціальних інвестицій та рівень активності експертних організацій. Це дає змогу ефективніше використовувати КСВ на рівні як держави, так і окремого банку для досягнення відповідних цілей фінансового розвитку. Рішення про вибір тієї чи іншої моделі КСВ в діяльності банків необхідно приймати відповідно до усталених традицій діяльності банків у даній країні та мети впровадження КСВ.

5. У практиці банків України найбільшого поширення набула американська модель КСВ, застосування якої є недоцільним, оскільки умови функціонування банків в США та Україні принципово відрізняються. Неправильне, поверхневе та часткове сприйняття й впровадження банками КСВ призвело до погіршення їх фінансових відносин зі стейкхолдерами у кризовий період, відтоку депозитів, погіршення якості кредитів, відсутності повернення соціальних інвестицій тощо. Зважаючи на цілі впровадження КСВ в українських банках та банкоцентричну модель фінансового ринку, у банківській системі України доцільно використовувати європейську модель КСВ з орієнтацією на фінансові відносини з ключовими групами стейкхолдерів.

6. Серед стейкхолдерів, які здійснюють значний вплив на фінансову діяльність банків, виділяють державні органи управління та регулятор – НБУ, що є характерним для європейської моделі КСВ. При цьому європейське законодавство у сфері КСВ достатньо розвинене, що стосується питань регламентації звітності, інвестицій, фінансування банками промислових проектів. В Україні присутнє базове законодавче забезпечення КСВ, проте не розвинене специфічне регулювання для банківської діяльності, що гальмує розвиток фінансових відносин банків та їх стейкхолдерів на основі КСВ.

7. Наукові підходи до оцінки фінансових відносин банків зі стейкхолдерами на засадах КСВ суттєво різняться. Ключовою ланкою цих підходів є правильна оцінка КСВ банку. Серед найбільш поширених методів такої оцінки виділяють контент-аналіз, анкетування, репутаційні індекси, одновимірні показ-

ники та багатовимірні показники. Найбільш комплексними є багатовимірні показники, які враховують різні аспекти КСВ, проте такі показники розраховуються спеціалізованими агентствами, їх методика не є достатньо прозорою, а можливість перевірки отриманих даних відсутня. Проаналізовані підходи не враховують специфіки банківської діяльності, а тому потребують вдосконалення.

8. Запропоновано науково-методичний підхід до оцінки рівня організації фінансових відносин банку зі стейкхолдерами на засадах КСВ, що передбачає розрахунок агрегованого показника фінансових відносин банку зі стейкхолдерами і якісного індексу КСВ банку, та подальшу оцінку детермінації зазначених показників через застосування методу аналітичного групування, що дає змогу приймати рішення відносно зміни стратегії банку для збереження і зростання його фінансового потенціалу, отримання ним довгострокових конкурентних переваг, зменшення ризиків банківської діяльності та забезпечення стабільного функціонування банківської системи.

9. Організація фінансових відносин банку зі стейкхолдерами на засадах КСВ потребує розвитку відповідних принципів з урахуванням специфіки функціонування банків України. Використання принципів стратегічного підходу, виділення ключових стейкхолдерів, обґрунтованості, прибутковості, якості послуг, виваженого ризику, дотримання законодавства, урегульованості, виконання зобов'язань, етичної поведінки, підзвітності, прозорості, активної позиції в дискреційній діяльності, цільової спрямованості благодійних витрат має забезпечити посилення фінансових відносин банків зі стейкхолдерами, покращення довгострокових умов діяльності, закріплення конкурентних переваг, мінімізацію ризиків, підвищення інвестиційної привабливості вітчизняних банків для інвесторів, забезпечення можливості залучення додаткових фінансових ресурсів тощо.

10. Зважаючи на ключову роль держави в реалізації принципів КСВ, удосконалено стратегію розвитку фінансового сектора України шляхом адаптації міжнародних стандартів, законодавчо-нормативних актів та досвіду з КСВ на трьох рівнях: державних органів управління, включно з Національним банком України, банків другого рівня та експертних організацій, що дозволить сформувати відповідне нормативно-організаційне середовище в банківській системі України.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ

Монографії

1. Kostyuk O. Banking System of Ukraine / O. Kostyuk, M. Makarenko, Y. Mozghovyi et. al. // The Euroasian Perspectives Of The Banking Systems Development / O. Kostyuk, M. Lin, G. Omet – Суми : Virtus Interpress, 2011. – 134 с. – С. 15–64 (2,6 друк. арк.). *Особистий внесок: проведено аналіз фінансових відносин банків України зі стейкхолдерами (0,3 друк. арк.).*
2. Bell S. Corporate Governance in China / O. G. Paskelian, S. Bell., Y. Mozghovyi // Corporate Governance: An International Outlook / A. N. Kostyuk, C. Gerner-Beuerle, R. Apreada. – Суми : Virtus Interpress, 2011. – 400 с. – С. 355–371

(0,88 друк. арк.). *Особистий внесок: проведено аналіз особливостей організації фінансових відносин банків зі стейкхолдерами в Китаї (0,3 друк. арк.).*

3. Moscariello N. The Corporate Governance Of Italian Listed Banks / N. Moscariello, A. Pagani, Y. Mozghovyi // Corporate Governance: Evolution in Banks / A. N. Kostyuk, M. Pizzo, M. Mizuno. – Суми : Virtus Interpress, 2012. – 295 с. – С. 73–102 (1,33 друк. арк.). *Особистий внесок: проведений аналіз особливостей організації фінансових відносин зі стейкхолдерами в італійських банках (0,45 друк. арк.).*

Статті у наукових фахових виданнях

4. Мозговий Я. І. Реалізація концепції соціально відповідального бізнесу в банківському секторі України / Я. І. Мозговий, Д. А. Рябіченко // Вісник університету банківської справи Національного банку України. – 2012. – № 3(15). – С. 122–125 (0,4 друк. арк.). *Особистий внесок: визначено характерні риси організації фінансових відносин банків України зі стейкхолдерами на засадах КСВ (0,2 друк. арк.).*
5. Mozghovyi Ya. Corporate Social Responsibility in Banking: An International Overview / Mozghovyi Y., Riabichenko D. // Вісник національного університету кораблебудування. – Миколаїв. – Випуск 4, 2012. – С. 339–348 (1,075 друк. арк.). *Особистий внесок: дослідження особливостей організації фінансових відносин банків зі стейкхолдерами на засадах КСВ в Японії, Німеччині, Франції, Малайзії, Китаї, Італії, Україні (0,53 друк. арк.).*
6. Костюк О. М. Британський досвід вдосконалення корпоративного управління в банках в кризу / А. Н. Костюк, О. В. Костюк, Я. І. Мозговий // Економічний простір. – 2012. – № 58. – С. 119–126 (0,4 друк. арк.) *Особистий внесок: розглядається суть заходів та документів, орієнтованих на відновлення стабільності фінансового сектора (0,15 друк. арк.).*
7. Мозговий Я. Соціально-відповідальні інвестиції: головні тенденції в американській та європейській практиці // О. М. Костюк, Я. І. Мозговий // Вісник Української академії банківської справи. – Випуск 2. – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ, 2011. – С. 79–83 (0,3 друк. арк.). *Особистий внесок: проаналізовано фінансові засади здійснення інвестицій в США та ЄС на засадах КСВ (0,2 друк. арк.).*
8. Мозговий Я. Стратегія корпоративної соціальної відповідальності як конкурентна перевага банку // Проблеми та перспективи розвитку банківської системи України : збірник наукових праць. – 2011. – Випуск 32. – С. 349–355 (0,37 друк. арк.).
9. Мозговий Я. І. Моделі корпоративної соціальної відповідальності в банках / Я. І. Мозговий [Електронний ресурс] // Ефективна економіка. – 2011. – № 9. – Режим доступу : <http://www.economy.nauka.com.ua/index.php?operation=1&iid=700> (0,36 друк. арк.)
10. Мозговий Я. І. Концепція корпоративного управління та корпоративної соціальної відповідальності в банках / О. М. Костюк, Я. І. Мозговий // Проблеми системного підходу в економіці [Електронний ресурс]. – 2011. – № 2.

– Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/PSPE/2011_2/Kostuk_211.htm (0,33 друк арк.). *Особистий внесок: проаналізовано особливості організації фінансових відносин банків на засадах КСВ (0,2 друк. арк.).*

Публікації у збірниках матеріалів конференцій

11. Мозговий Я. І. Реалізація корпоративної соціальної відповідальності банку через участь стейкхолдерів в управлінні [Текст] / Я. І. Мозговий // Актуальні проблеми правового регулювання фінансово-кредитних відносин : тези доповідей II Міжнародної науково-практичної конференції (10–14 червня 2011 р.) – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”. – 2011. – С. 164–166 (0,12 друк. арк.).
12. Мозговий Я. І. Корпоративна соціальна відповідальність як інструмент репутаційного менеджменту банку // Теоретичні та прикладні аспекти аналізу фінансових систем : збірник тез доповідей XII Міжнародної науково-практичної конференції аспірантів та студентів (28–29 березня 2012 року). – Львів : Львівський інститут банківської справи. – 2012. – С. 487–489 (0,16 друк. арк.).
13. Мозговий Я. І. Directors Remuneration and Corporate Social Responsibility: Post Crisis Horizons / Я. І. Мозговий // Міжнародна банківська конкуренція: теорія і практика : збірник тез доповідей VII Міжнародної науково-практичної конференції (24–25 травня 2012 р.) / у 2 томах, Т. 1. – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”. – 2012. – С. 42–44 (0,12 друк. арк.).
14. Мозговий Я. І. Особливості роботи комітетів з корпоративної соціальної відповідальності в банківських установах // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : збірник тез доповідей XV Всеукраїнської науково-практичної конференції (8–9 листопада 2012 р.). – С. 137–138 (0,1 друк. арк.).
15. Мозговий Я. І. Реалізація концепції соціально відповідального бізнесу в банківському секторі України // Збірник тез VII Міжнародної науково-практичної конференції “Банківська система України в умовах глобалізації фінансових ринків” (18–19 жовтня 2012 р.). – С. 131–133 (0,1 друк. арк.).
16. Мозговий Я. І. Проблема оцінювання корпоративної соціальної відповідальності в банках // Я. І. Мозговий / Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України [Текст] : збірник тез доповідей XIV Всеукраїнської науково-практичної конференції (24–25 жовтня 2013 р.) / ДВНЗ “Українська академія банківської справи Національного банку України”. – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2013. – С. 119–120 (0,1 друк. арк.).
17. Мозговий Я. І. Прозорість банківської діяльності як елемент корпоративної соціальної відповідальності у контексті сталого соціально-економічного розвитку / Д. А. Говорун, Я. І. Мозговий // Політика корпоративної соціальної відповідальності в контексті сталого соціально-економічного розвитку: матеріали I Міжнар. наук.-практ. конф., м. Донецьк, 5–6 грудня 2013 р. / Донецький державний університет управління. – Донецьк : ДонДУУ, 2013. – С. 50–52 (0,2 друк. арк.).

Публікації в інших виданнях

18. Mozghovyi Ya. Organization of banks' financial relations with stakeholders on the basis of CSR / Mozghovyi Ya. // Corporate Ownership & Control, Volume 11, Issue 1, 2013. – P. 933–946 (0,75 друк. арк.).
19. Mozghovyi Ya. Financial relations of banks with stakeholders in Ukraine / Mozghovyi Ya. // Corporate Ownership & Control, Volume 10, Issue 4, 2013. – P. 522–532 (0,7 друк. арк.).
20. Mozghovyi Ya. CSR – More Than Corporate Storytelling? / Ya. Mozghovyi, U. Braendle // Journal of Governance and Regulation, Volume 2, issue 1 – 2013. P. 44–50 (0,63 друк. арк.). *Особистий внесок: проведено дослідження методів оцінки рівня організації фінансових відносин банків зі стейкхолдерами на засадах КСВ (0,4 друк. арк.).*
21. Kostyuk A. Corporate Social Responsibility Index For Ukrainian Banks: The Essentials For Implementation // A. Kostyuk, O. Kostyuk, Y. Mozghovyi, Y. Kravchenko / Corporate Ownership and Control. Volume 10, Issue 4, 2013, Continued – 4. – P. 434–445 (1,14 друк. арк.). *Особистий внесок: запропоновано використанні якісного індексу КСВ для банків (0,3 друк. арк.).*
22. Mozghovyi Ya. Corporate governance regulation in banks in the context of crisis: the role of the National Bank of Ukraine / Ya. Mozghovyi, K. Kondrunina, Yu. Ratnykova, D. Skydan // Corporate Ownership & Control, Volume 9, Issue 1, 2011. – P. 221–233 (1,2 друк. арк.). *Особистий внесок: проведено аналіз ролі та місця корпоративного управління в системі фінансових відносин банків зі стейкхолдерами (0,4 друк. арк.).*
23. Mozghovyi Ya. Correlation between the corporate social responsibility and financial performance of the bank in Ukrainian context / Ya. Mozghovyi, Iu. Ratnykova // Corporate Ownership & Control, Volume 8, Issue 2, 2011. – P. 120–130 (0,8 друк. арк.). *Особистий внесок: розробка методики та аналіз взаємозв'язку між фінансовими відносинами банків України зі стейкхолдерами і рівнем КСВ (0,5 друк. арк.).*

АНОТАЦІЯ

Мозговий Я. І. Фінансові відносини банку зі стейкхолдерами на засадах корпоративної соціальної відповідальності. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – Гроші, фінанси і кредит. – Державний вищий навчальний заклад “Українська академія банківської справи Національного банку України”, Суми, 2014.

У дисертаційній роботі досліджено сутність, цілі та завдання фінансових відносин банку зі стейкхолдерами. Проаналізовано роль та місце КСВ в управлінні діяльністю банків, визначено взаємозв'язок цих понять, обґрунтовано важливість використання КСВ для банків. Проведено дослідження моделей КСВ

в банках, запропоновано їх класифікацію. Проаналізовано діяльність банків в Україні на засадах корпоративної соціальної відповідальності. Систематизовано наукові підходи до оцінки КСВ в банках.

Запропоновано науково-методичний підхід до оцінки рівня організації фінансових відносин банку зі стейкхолдерами, що передбачає розрахунок агрегованого показника фінансових відносин банку зі стейкхолдерами і якісного індексу КСВ банку, та подальшу оцінку детермінації зазначених показників через застосування методу аналітичного групування.

Розроблено науково-методичний підхід до організації фінансових відносин банку зі стейкхолдерами на основі впровадження принципів КСВ та застосування фінансових показників діяльності банків. Вдосконалено систему принципів КСВ в банках України. Удосконалено стратегію розвитку фінансового сектора України на засадах КСВ.

Ключові слова: банк, фінансові відносини, стейкхолдери, корпоративна соціальна відповідальність, принципи корпоративної соціальної відповідальності, процес прийняття рішень, стратегія розвитку фінансового сектора.

АННОТАЦІЯ

Мозговой Я. И. Финансовые отношения банка со стейкхолдерами на основе корпоративной социальной ответственности. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.08 – Деньги, финансы и кредит. – Государственное высшее учебное заведение “Украинская академия банковского дела Национального банка Украины”, Сумы, 2014.

В диссертационной работе исследована сущность, цели и задачи финансовых отношений банка со стейкхолдерами на засадах КСО. Определена сущность понятий финансовой деятельности банка, финансовых отношений банка со стейкхолдерами, корпоративной социальной ответственности банка. Обоснована необходимость использования КСО для организации финансовых отношений банков со стейкхолдерами. Проведено исследование моделей КСО в банках, предложена их классификация. Проанализирована деятельность банков в Украине на принципах корпоративной социальной ответственности. Предложен научно-методический подход к оценке финансовых отношений банка со стейкхолдерами на основе КСО, развиты соответствующие принципы. Усовершенствована стратегия развития финансового сектора Украины.

Ключевые слова: банк, финансовые отношения, стейкхолдеры, корпоративная социальная ответственность, принципы корпоративной социальной ответственности, процесс принятия решений, стратегия развития финансового сектора.

SUMMARY

Mozghovyi Ya. Financial relations of bank with stakeholders on the basis of corporate social responsibility. – Manuscript.

The dissertation for reception of scientific degree of candidate in economic science on speciality 08.00.08 – Money, finance and credit. – State Higher Educational Institution “Ukrainian Academy of Banking of the National Bank of Ukraine”, Sumy, 2014.

This thesis studies the essence, goals and objectives of bank's financial relations with stakeholders on the basis of CSR. Such terms as financial activity of the bank, bank's financial relations with stakeholders, corporate social responsibility of the bank are outlined. The role and place of CSR in the governance of banks, relationship of these concepts is described, the importance of CSR for the banks is proved. Activity of Ukrainian banks is analyzed on the basis of corporate social responsibility. The role of CSR in organization of banks' financial relations with stakeholders is described. Scientific approaches to the evaluation of CSR and its determination with the financial relations of banks and their stakeholders are systematized. The new approach to the CSR models classification was used. It is based on such classification features as an approach to understanding this concept, an approach to its funding, and examines transparency level, the main goals, the level of government involvement, the bank's approach to implementation of social investment. The appropriate CSR model of bank is a prerequisite for efficient use of assets, strengthening the stability of liabilities, growth and profitability of business.

Scientific and methodical approach to the assessment of the bank's financial relations with stakeholders is proposed. It requires calculation of aggregate index of banks' financial relations with stakeholders and the bank's CSR quality index, followed by assessment of determination of these indicators through the use of the method of analytic groups.

Scientific and methodological approach to the organization of the bank's financial relations with stakeholders on the basis of CSR is developed through the use of financial performance indicators of banks (return on assets, return on equity, quality of the loan portfolio, the growth rate of deposits). System of CSR principles in Ukrainian banks is improved. Concept of the Ukrainian banking system development on the basis of CSR is presented.

Strategy of Ukrainian financial sector is explicated through adapting of international standards, legislative acts and practices of CSR at three levels: government authorities, including the National Bank of Ukraine, expert organizations and second-tier banks. This approach allows considering the NBU and second-tier banks as active participants of adaptation process and helps to form an appropriate regulatory and organizational framework in the banking system of Ukraine.

Key words: bank, financial relations, stakeholders, corporate social responsibility, corporate social responsibility principles, decision-making, strategy of the financial sector development.

Відповідальний за випуск
доктор економічних наук, професор
О. М. Костюк

Підписано до друку 24.01.2014.
Формат 60x90/16. Обл.-вид. арк. 0,9.
Гарнітура Times. Тираж 100 пр.

Державний вищий навчальний заклад
“Українська академія банківської справи
Національного банку України”.
Адреса: вул. Петропавлівська, 57, м. Суми, 40000, Україна.
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції: серія ДК № 3160 від 10.04.2008